

Alte Drucke

**Rerum praeclare || GESTARVM, INTRA, ET EX-||TRA MOENIA
MVNITISSIMAE CI-||uitatis Viennensis, pedestri & equestri ||
proelio, terra & aqua, elapso ...**

Wien, 1561

VD16 ZV 27208

Quinta Martialium ludorum CLASSIS, EXPVGNATIONEM, OBSIDIONEM, ET
EXCIDIVM arcis, seu verius Oppiduli, in Danubij margine summa industria
excti, continens.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-149595

Quinta Martialium ludorum

CLASSIS, EXPUGNATIONEM,

OBSIDIONEM, ET EXCIDIVM

arcis, seu verius Oppiduli, in

Danubij margine sum-

ma industria ex-

cti, conti-

nens.

Vandoquidem mihi persuadeo cādidē lector,
te abundē intellexisse, ea quæ superius copiose
de equestri, pedestriq; conflictu, pro ingenij mei
tenuitate retuli: nunc operepretium me fa-
cturum arbitror (ne vlla in parte tibi defuisse vi-

dear) si non accuratē, tamen verē arctissimam obsidionem, acer-
rimam oppugnationem, vltinō miserabile excidium arcis seu ve-
rius oppiduli, summa industria in ripa Danubij, ex aduerso ce-
leberrimæ Viennensis Urbis celeriter, summaq; industria extru-
cti, breuiter summamq; descripsero. Intelliges, modō non gra-
uē tibi sit, extrā omne periculum, durissimam asperrimamq;
miseri oppiduli expugnationem. Intelliges, quæ superbē & info-
lenter victis à victoribus inferri solent. Intelliges deniq; quā
pertinaciter ac inuictis animis vtrinq; pugnatum sit, ut eum eri-
am locum, quem quisq; in acie sibi delegisset, nec horrendo tor-
mentorū fulgure, neq; ignitis circumvolitantibus globis ut
desereret, cogi poterat. Non sum nescius equidem quosdam fo-
rē, qui vehementer demirabuntur, me nullam hoc loco de mili-
tum virtute atq; præstantia mentionem facere: verum nec idē

X

succenseant

succenseant, siquidem hoc ipsum consulto, vel, ut verius dicam, ex industria facio, ut legentes non vno in loco, sed passim in orationis contextu fortissimorum virorum laudes inueniant. Quid verbis opus est? quum praestet silere potius, quam pauca eorum militari gloria referre: hoc vnum tamen, vel consentiente inuidia, fatendum est, intra muros oppiduli, & extra etiam in castris, inuictos à labore, & bellicae laudis illustres fuisse milites: quorum vnusquisq; urgente necessitate, etiam Centurionis munia obire potuisset. Erit praeterea lectu non iniucundum, quam celeriter triremes, Mioparones, Epiphatae, Lænunculi, & infinita alia Nauium genera aduerso flumine ascenderint, quantam globorum vim ex nauibus in confertissimos hostium cuneos eiecerint. In primis verò, ut rem omnem ordine recenseam, non abs re mihi visum est, breuiter summariq; amoenissimum arcis ad Danubium situm, ac ut omnis tormentorum generis, ac telorum copiam vel maximò suffecturam bello habuerit, explicare.

Subiungam deinde, quibus militum praesidijs munira, saepius hostium impetum intrepidè viriliterq; & sustinuerit, & fregerit.

Nec silentio inuoluam, qua ratione inimici ex aduerso, quò magis oppidanis incommodarent, fortius extructis aggeribus sua castra munierint: Postremò omnibus, quae ad oppiduli oppugnationem spectare videbantur, diligenter procuratis, tormentisq; apto & conuenienti ordine ad hostium labefactanda moenia dispositis, quomodò vi arcem expugnarint, referre non grauabor.

P Rincipio admirabili quodam artificio Arx seu verius Oppidulum in ripa Danubij, è Regione Viennae, autoritate populiq; frequentia, inter Austriacas praestantissimae urbis, ligneo quodam opere asseribus vndiq; compactis conspiciebatur. Compages lignorum adeò aptè erat coniuncta, & Appellea quadam arte depicta, ut procul spectantibus genuini oppiduli

duli speciem offerret, longitudinem quadraginta cubitorum excede-
bat, in latitudinem viginti extendebatur. Flumen duo munitissima oppiduli propugnacula respiciebant; unde facile erat ex vrbe in castra prospicere, quæ ea industria erant extructa, ut quid in castris ageretur facile quis inde videre posset. His tormenta aliquot currulia imponebantur, in hunc finem, ut si qui incautiores ad muros accederent, subito prosternerentur. In medio oppiduli, quatuor delubra altissimis turribus insignia, è longinquo intuentibus, augustæ vrbs genuinum situm repræsentabant. Templorum verò ac ædificiorum tecta, tam scitè depingebantur, ut ei cui res nota non fuisset, ex regulis & imbricibus confecta, sanctè affirmasset. Oppidi præfectus, virtute & disciplina militari nequaquam suis maioribus inferior erat: generosus Casparus Baro à Fels & Dominus in Schenckhenberg &c. Romanæ Cæsareæ Maiestatis &c. consiliarius, ac prætorianorum custodiæ corporis equitum dux, qui aliquando ductis Germanorum in Italiam legionibus facile demonstravit, quid virtus, quid rursus sapientia bellica possit. Vicarium suæ diligentiae habebat dynasten & animi & corporis dotibus præstantissimum, Wolfgangum à Puechaim &c. Peditum Duces erant nimirum, Generosus Georgius weltzer, & summo loco natus Erasmus à Scherffenberg, ambo Romanæ Cæsareæ Maiestatis &c. consiliarij bellici: horum unusquisq; vexillo militari, leatissimis hominibus referto, præerat. Numerus militum sub vno signo merentium circiter trecentos experientissimos comprehendebat, exceptis Burgundionibus & Italis, qui & ipsi trecentorum numerum excedebant, omni telorum genere instructissimi, vestium eorum erat splendidissimus cultus rubro albo coloribus scitè distinctum.

Vexillum ex his vnum candido & rubro setabo confectum, erat, quod infixerat propugnaculo, in quo furca erecta conspiciebatur.

Alterum ex serico albo, cuius medium decussatim constituta occupabat crux, hoc alteri munimento imponebatur.

Præterea ex Palatina domo in summitate vexillum albi & rubri coloris obuolabat. Virtute & disciplina, genereq; armorum firmissimum in oppidulo erat præsidium, ex hoc equites cataphracti omnibus telis ad hostem profligandum instructissimi visabantur. Armaturam succinatorum ex rubro & candido setabo confectum ambiebat. Phaleræ equorum holosericeæ, iisdem coloribus distinctæ conspiciebantur, quæ omnia circumstantes in summam admirationem rapiebant.

DVx quinquaginta equitum designabatur, excellenti animo & virtute Ioannes Rueber equesauratus, Ro: Cæsareæ Maiestatis &c. centurio. Præfectus tormentorum currulium constitutus erat, singularis prudentiæ, ac magno rerum usu exercitissimus, Andreas Kielman, olim Sacre Ro: Cæsareæ Maiestatis &c. primarius hospitiorum designator. Vicarium sibi delegerat, Christophorum Khnorr, militum ducem. Hic sub se habebat quadraginta tres bombardarum (ut vocant) magistros, magna satis machinarum vis videbatur, pro tam exiguo loco: nam tormenta currulia numero erant centum & octuaginta quatuor, tam ingentia, quæ à perumpendis muris, quam parua, quæ à serpentinis nomen retinent. Adhuc quædam manuarum (quæ sclopeta vocant) tormenta, vel quadringenta in arce erant. Duo præterea Mortaria, bombardas eiaculationibus imitantia. Quid omnia referam? omni præterea genere comæatuum arx supra quàm dici potest instructissima erat, nimirum, vino, pane, cereuisia, pulvere tormentario &c. Et certè, ut quod res est, dicam, nunquam ab vlla hominum memoria, postquàm tormenta ad excidium humani generis reperta sunt, vel acriore vi, vel maiore apparatu, exactioreq; diligentia munitus usquam locus est, in simili spectaculorum genere oppugnatus: tanto enim crepitu, adeoq; horribili reboatu, fragor tormentorum, ingentis terræ motus instat est

stat est editis, ut non quati modò & grauissimè concuti: verum tota passim terra hiscere, & iam iam mortales absorbere videretur.

Aditus non nisi per vnā portam patebat, quæ iuncta fuerat magno propugnaculo, è regione vr̄bis Viennæ.

Quid verbis opus est: tam industriè arcis structura excitata erat, ut qui è longinquo eam aspiceret, habitatam vr̄bem dixisset, quod vnicuiq; vel ex subiecta pictura (qua non minus oculi quam aures cantibus tenentur) iucundum erit videre, in ripa Danubij ex aduerso oppiduli, portus, vbi naues onerari, exonerariq; solent, tabulata quædam mira arte in gratiam & vsum Sacræ Romanæ Cæsareæ Maiestatis &c. & charissimorum Sacræ Maiestatis &c. liberorum, Ducis Bauariæ, variarum prouinciarum Legatorum, Ducum, Marchionum, Comitum, Baronum, nobilium & Gynæcei extructa, ac auleis preciosissimis instrata, & frondibus ob solis feruorem tecta visabantur. Contignationi quatuor tentoria contigua erant. Intereā animi causa, antequā ad manus perueniretur, quatuor triremes, sex Myoparones, & nonnullæ actuariæ naues, & id genus quamplurimæ, quæ paulò suprà oppidulum in quodam Danubij sinu commodissimè latebant, ut ex inopinato arcem inuaderent, concitato cursu, nunc ascendebant aduerso flumine, nunc remis impulsæ, velociore ceruis & ventis, descendebant. Hæ & comeatu & remigio instructissimè, ut antea relatum est à me fuere. Terra, seu in castris agebant, in inferiore oppiduli parte septem signa militum, ex ciuibus conscripta, horum præfectus erat, Generosus Georgius à Tanhausen, vices eius gerebat Sebastianus à windischgrätz. Castra iactis aggeribus, ac crebris passim obliquis fossis sinuose perductis, gerrisq; oppositis, ut tuto milites commeare, ac excubias agere possent, & continuos tormentorum hostilium ictus pauescere desinerent, summè munita erant. Equitum turmae ad dextram manum in salicto castra fixerant.

Hæc omnia iussu & instinctu S. Boæmiæ Regis agebantur, cui res hæc adeo curæ fuit, ut ipse antemeridiano tempore maturè ad portum equo infidens se contulerit: ibi consensu Myoparone Danubium traiecit, ac oppidulum ingressus, boni ducis fungens officio, quid singulis facto opus esset, tam oppidanis, quàm classi & oppugnatoribus demonstrat. Qua de causa etiam militibus signum dedit, ut quando serio oppidum inuadendum esset, scirent. Nec contentus id fecisse, omnem exercitum antequam transportaretur, in portu, tam equestrem quàm pedestrem, cum præsidarios tum oppugnatores milites eo ipso die perlustravit, singulisq; in statione locatis, ad suum ministerium vnumquemq; distribuit. Interim dum hæc aguntur, prandium apparatus, rebusq; prius more prudentissimi ducis omnibus ordinatis, in theatro Rex propè Danubium extructo, cibum sumpsit. Postmodum circiter horam primam Romana Cæsarea Maiestas &c. una cum illusterrimis Ferdinando & Carolo Austriæ Archiducibus &c. Alberto Bauariæ Duce, toto Gynæceo, Principum, variarumq; provinciarum Legatis, Comitibus, virisq; stemmate claris, innumerabili propemodum serie aduenit. Rebus omnibus paulatim sedatis, cumq; omnes consedissent, Serenissimus Maximilianus Bohæ: Rex &c. signum militibus dedit, ut utrinq; ad arma profilirent.

Equitibus itaq; militibusq; acie instructa coadunatis, paratissq; omnibus ad inuadendam arcem necessarijs: Primum castrorum præfectus accepto à Rege signo, ex equitibus decem specularum emittit, qui diligenter loca oppugnationi commoda, propè arcem, ubi fossæ angustiores, & facilius ad oppugnationem militi pateret aditus, perlustrarent. Id ut illis à præfecto iniunctum erat, miro studio effecere: nihil interim salutis suæ rationem æstimantes, ut qui tam præsentibus se obijcerent periculis, & veluti vitam contemnentes, ultro hostibus se trucidandos offerrent: Nam præterquam machinarum bellicarum eiaculariones frequentissimæ in eos sauebant, evenit pariter, ut in hostium

hostium equites viginti plus minus cataphractos fortè fortuna, ità vt fieri solet, inciderent, qui ea gratia ex arce eruperant, vel vt prædam colligerent, vel nostris captis, ostensiq; hostibus gloriabundi reuerterentur. Sed vt varij solent esse bellorum euentus, ità etiam his accidit, vt qui alios capere nirebantur, ipsi capti sint. Ex his vnus qui cæteris animi gloria præstabat: dum effusis habenis in hostem fertur, & longiore spacio suos antecedit, ab hostibus capitur, huic claua militari caput de dolantes inimici, additis minis cogeant, vt quæ in arce agerentur diceret: qui si fortè in hoc difficilem se præbuisset, actum erat de sua salute, vt à nonnullis referebatur. Hoc modo equites lætabundi, vnà cum captiuo in castra sese recipiunt, vbi præfectum, duces, tribunos, & cæteros milites diligentissimè excubias agere inueniunt, ea de causa, vt si subitus aliquis hostium impetus in eos fieret, ne imparatos & ex inopinato miseros opprimerent. Equites, vbi ad colloquium præfecti admittuntur, rem omnem ei ordine aperiunt, nimirum ex qua parte commodius arx oppugnari posset: referebant enim in oppido non esse faciliorem aditum oppugnanti, vnà si triremes aqua suam mutuam operam tradant, quam propè munimentum portæ vicinum. Dicta hac ratione confirmabant, ut iurarent, non procul ab illo propugnaculo murum disruptum concidisse. Præterea intrinsecus illam arcis partem nullo vallo munitam, propterea summam dari occasionem eo in loco inuadendi oppidi, quemadmodum & è captiuo se didicisse aiebant. His auditis præfectus, vt est solertis ingenij, magniq; consilij vir, collatis illis, quæ ab exploratoribus intellexerat, secum maturo consilio deliberat, qua ratione oppidanos absq; vlla sanguinis effusione, vel cruenta victoria, ad deditionem compelleret, tandem secum statuit, adhibitis belli primoribus in consilium, ad arcem caduceatorem mittere, qui iure naturali gentium, eos suo nomine ad deditionem adhortaretur. Misso itaq; feciali, adiunctis quatuor rubicinibus, qui honoris & authoritatis causa

cum

cum comitarentur, in hunc ferè modum ad oppidanos verba fa-
 cit: Nolo ut ignoretis ciues, me ex castris à nostro militum præ-
 fecto ea de causa, ne maiorum nostrorum violaret iura, missum
 esse, ut priusquam armis vobiscum rem experiretur, ego publicè
 à vobis peterem, ut vos dedatis, simulq; & potestati arbitrioq; cle-
 mentissimi victoris submittat: quod ni fiat, facilè vosmetipsi, in
 quo rerum articulo constituti sitis, videtis: nec vos celandos ar-
 bitror, ni statim deditionem feceritis, nostrum præfectum eius
 esse animi, ut omnia longè lateq; ferro & flamma deuastare velit.
 Hoc cum præclarus Heros à Fels arcis præfectus audisset, ille
 nomine oppidanorum respondens, in hunc ferè modum cadu-
 ceatorem alloquitur: Satis pro imperio & superbè, ac insolenter
 deditionem petis, verum mitius in his rebus versandum est, ca-
 duceator poteris tu quidem in castra reuerti ad tuum præfe-
 ctum, illiq; nunciare aduentum illius me multò antè quàm ve-
 nisset præsciuisse, & si libuisset tum temporis illi arcem tradere,
 obuam utiq; illi processissem, clauas quoq; in occursum arcis
 misissem, apertisq; portis, cum vnà cum suo exercitu recepissem.
 Verum testor Deum immortalem, de quo summa mihi est fidu-
 cia, non eo modo, quo admonuit exercitum oppido sine suorum
 strage discessurum, idq; iam sciat, mihi non esse ocium facere
 deditionem ad hostem: nisi ille armis & vi oppidum expugnarit:
 ego quidem vnà cum meis militibus fortissimis viris, ad extre-
 mum usq; spiritum arcem defendam, & priusquam tuus ille mi-
 litum Dux huc ingrediatur, oportet ut mortuis nobis per cada-
 uera sibi iter aperiat. Nos certè in extrema spe salutis, tantam
 virtutem præstabimus, ut ex mortuorum corporibus pugnaturi
 simus. Quamobrem vos admonitos volo, ut confestim hinc dis-
 cedatis, ne fortassè eueniat, quod vobis damno atq; fraudi esse pos-
 sit. Habito sermone fecialis, vnà cum tubicinibus in castra reuer-
 titur, hostiumq; sententia relata, vocem veritati accommodans,
 in hunc ferè modum præfectum alloquitur. Primò refert se à
 præfecto oppidanorum in mandatis habere, ut duci militum indi-
 cet, neq; se, neq; suos paratos esse ad faciendam deditionem, nisi
 prius vitam cum morte commutarint: Adferebant inter cætera
 grauissi-

grauissimi Poetae lyrici testimonium, summam virtutem esse, pro patria mortem oppetere.

Dulce & decorum est pro patria mori.

Mors & fugacem persequitur virum.

Nec parcat imbellis iuuentæ

Poplitibus, timidoq; tergo.

Finito colloquio, fecialis vnà cum tubicinibus se rursus in castra confert, quo vbi peruentum esset, caduceator coram militum præfecto responsum clarissimi Baronis à Fells retulit, nempe se, suosq; inuidæ virtutis milites, ad vltimum vitæ spiritum defensuros. Hæc ut par erat, tam insolenter dicta, strennui Ducis animum valde commouebant, & ad vindictam incitabant, quare dato è vestigio signo equites, militesq; ad signa venire iubet, ac illis eductis, obsidione oppidulum arctissima cingit. Sic ut omnem egrediendi, & in arcem præsidium recipiendi illis spem adimerent: inter hæc, dum hac atq; illac milites animo laceffendi oppidanos discurrunt, ex altera parte arcis villas reperiunt, hæc præproperè iniecto igni incendunt. Sub illo fumo, qui ingens aerem obscurabat, sensim machinæ, inscijs hostibus, arci admoueri coeptæ, hinc mirum ardorem omnium vidisses, dum certatim arreptis instrumentis aggeres excitant, & gerris, bombardis summa celeritate oppositis, omnia muniunt: ne hostium eiaculariones sibi exitio essent. Rebus sic constitutis, atq; omnibus quæ ad irruptionem pertinerent administratis, cum iam meridies appropinquare videretur, Duces milites adhortantur, hunc esse diem, quo maximè contendere conueniret, ut aliquandè pro tantis laboribus fructum reciperent: hinc repente tormentis moenia concussa, summum terrorem oppidanis incusserant. Bombardæ verò currules erant inhabilis magnitudinis, quæ nō alium in vsum, nisi deiiciendis muris inuentæ sunt duodecim numero. Aderant & aliæ, quæ à colubris seu serpentibus nomen habent. Id ingenuè fatebor, bombardarum globis feritum oppidum per germa-

Y

nos pe-

nos pedites frustra oppugnasse: quia militem intus bellicosum & strenuum haberent, & qui potius mori gloriose, quam deditiorem facere meticuloſe paratus eſſet. Hic aliquandiu ceſſatum eſt, ea tamen ratione, ut alacrioribus animis, & quaſi reperito ſpacio ruruſum arma caperent. Iam ex nimio feruore & æſtu defatigati milites, non tamen ſatiati hoſtium ſanguine prælium inſtaurant, ingenti ſublato clamore, ac ea animorum viriumq; alacritate arcem oppugnant, ut quamuis iter ipſum, quod ſibi munierant, non eſſet ſatis aptum, adituſq; impeditior, quam ut commodè eam inuadere poſſent, tamen ſcalis admoſis, murum, turres, propugnacula, & quicquid erat impedimenti facile ſuperaturi videbantur. Interim tormenta militaria, ruruſum craſſiſſimas quaſdam pilas, in hoſtes pariter & muros iaculantur. Ac iam propemodum moenia collabi, & omnia arctiora fieri oppidanis incipiebant. Inter hæc claſſis triremium, eleganti ordinae, aduerſo flumine præterijt oram oppidi, hæc & tormentis, remigio, omni telorum genere, ut paulò ſuperius commemorauimus, & commeatu erat inſtructiſſima, tantam verò præteriens globorum vim in arcem è tormentis emittit, ut non bombardæ, verum fulmina, odore, luce, ſonitu, eſſe viderentur, adeò ut fumus & nauium & oppiduli aſpectum omnibus ſubtraxerit. Interim Naſſaræ naues (ut vocant) mira velocitate remis eò curſum dirigebant impulſæ, unde opinia ſpolia ex hoſtibus ſe relatuſos putarent. Naſſari verò mirum hominum genus inferioris Pannoniæ, cum paupertatem domi ferre non poſſit, aliena mira alacritate, bellica conſuetudine, inuadit, de quibus Vergilianum illud non inſciè dici poterit, Semperq; recentes.

Conuectare iuuat prædas & viuere rapto.

Dum eo modo celerrimè progrediuntur, immodico inſolitoq; clamore aerem implentes oppidanos terrent. Naues cum

iarn

iam præteruectæ arcem essent, paulò suprà oppidulum anchoris infrenatæ, expositis militibus expectant, donec ab altero latere sociorum auxilia denuò bombardis arcem lacefferent, quod cū audito tonitru diligenter obseruatū esset, rursus triremes secundo flumine ordinatim deferuntur, cumq; iam extrà lapidis iactum ab arce abessent, denuò tanta vi, tamq; obstinatis crudelissimisq; animis, tormentorum globos in oppidulum emittunt, ut qui hæc vidisset, singulas triremes, singulas Tartari fauces ignitas, ac vndiq; flammæ euometes, aut classē ipsam in medijs aquis arsisse dixisset. Nec hoc loco omittere possum, oppidanos semper se ut forrissimos, & rei militaris exercitatissimos viros ostendisse, qui videntes insultantis hostis insolentiam ex arce in confertissimos inimicorum cuneos, impressionem faciunt more leonum, quos cruenta per medias rapit ira cædes. Hic ludos Martis spectare licuisset, dum non solum bombardarum pilis ex oppido emissis in castris crudeliter membris disiectis cadere videntur, verumetiam sclopetorum plumbeis glandibus in terram corruentes procumbunt, hoc hi infeliciores, quòd aliquandiu superstitēs & dolore exagitati, caput terræ infigere, pedibus in sublime ferri, quàm illi, quos subito magnorum tormentorum imperus, vnò ictu aufererat. Tandem cum vtrinq; acriter pugnatum esset, oppidani armis superiores, hostem terga dare cogunt, hinc ut in tali tumultu euenire sæpissimè solet, instantes oppidani fugientibus, quos aut repentinus terror, aut consilij inopia retardarat, quàm plurimos capiunt, & in arcem deductos duos ex his arripiunt, quos ad sempiternam ignominiam inspectante toto exercitu in crucem agunt. In castris cum crudelitatem hostium viderent, exacerbatis animis & ipsi ex captiuis duos patibulo eminentes affigunt, quos & ipsi in tumultuario conflictu comprehenderant. Hæc ita omnium animos exulcerarant vtrinq; ut qui in castris agebant, impatientes moræ ac vindictæ auidi, præproperè ad arma profilerent, & oppugnationi sese accingerent. Duo itaq; signa, rursus conuocatis militibus, arcem versus summa celeritate

DESCRPTIO

contendunt, scalis instructi accurrunt milites, quibus iniectis
muros ascendere nitebantur. Cæterum cum nondum locus
bombardis satis æquatus esset, vbi irrumpere conabantur, ho-
stium armis facile sunt abacti: nam in eo tumultu præfectus
oppidi, totam munitionis coronam propugnatoribus egregie
munierat. Itaque multi grauissimè vulnerati, & turpissime foe-
dissimeque cruore aspersi, retrò ferre pedem coguntur, horren-
dum sanè erat spectaculum, Oppidani enim cum omni telo-
rum genere abundè instructi, quæ post hominum memoriam
excogitari poterant, tum etiam in promptu habebant, tria
vel circiter quatuor millia vasorum Samiorum, quæ non-
dum igni excocta, duratave, mollia & in quamvis formam
flexibilia erant. Hæc cruore bubulo & vaccino impleta, imò
& alijs quibusdam aromatibus immixtis, in muris propius ap-
propinquantes certatim iniiciunt, hæc vi hostium corpori-
bus, & armis iniecta, à tactu dissiliebant, miserisque milites
sanguine non secus ac proprio defœdabant. Vidisses riuos
sanguineos per corpora militum hac atque illac dimanasse, res
sanè & visu & relatu digna, si quis propius accederet, statim
ollæ illæ peregrino odore refertæ, capitibus impingebantur,
aut scapulis, aut pectori, aut faciei illis, omnes ferè corporis
partes contaminabant, ut rem omnem vno verbo complectar,
milites huiusmodi ollis tacti, vulnera lethalia accepisse puta-
bantur, nam sanguis vasis ruptis exiliens, in omne corpus
diffundebatur. Hæc cum quidam ex castris viderent, suos
ex recentibus vulneribus concidere arbitrabantur, ac tum de-
mum non ioco, sed seriò rem aggredi cupientes, glandibus
plumbeis è sclopetis emissis, hostes petunt, quod cum Duces
animaduertissent, maturè tantis malis, seuerè ac militari di-
sciplina (vbi bis peccare non licet) inhibentes, ne quis post-
hac veris globis alter alterum conficeret, occurrunt.

Postremò, non tam ridiculum, quàm iucundum
erat videre oppugnatores talibus ollis petitos, turmatim ad
proxi-

proximum Danubium qui opportunè præterfluebat, properantes, ut tam foedo conspurcati sanguine se abluerent.

Hoc tam temerario & infelici prælio cum aliquandiu depugnatum esset, rursus tormenta quasi fulgore & tonitru, eiacularis immensis pilis, in oppidulum sæuiunt, hoc loco, strennuè coniunctis viribus prælium instauratur. Interea temporis, nauigia remis impulsæ, denuò incompræhensibili cursu, reluctantibus vndis, flumen ascendunt, eo animo, ut subito ripis appulsæ, militeq; exposito in arcem impetum facerent. Verum ubi nulla commoda statio se offerret, coacti sunt paulò altius applicare, expositisq; in terram copijs, illic subito arcem, incondito ac barbaro sublato clamore, more gentis illius inuadunt: hinc dij boni, quo feruore in moenia alter alteri mutuas præbente operas euadunt, hi varijs instrumentis, hastis ferro incuruis & aduncis muros demoliri, nonnunquam infingere, illi bipennibus Vngaricis, ubi tabulata & asseres aliqui ad arcendum hostem erant erecti, mira celeritate perfringebant. Solent hæ secures Vngaricæ, ut & hoc obiter inferam, & maximo adiumento & vsui esse, cuiuscunq; generis militibus: ad effringendas enim fores, ad arcas aperiendas, ubi clauces defunt, Dij me ament si quidquam est aptius aut conuenientius, hæ aliquando beatum & diuitem reddunt militem. Inter hæc triremes explicatæ, arcem versus dant vela: milites illi ad hæc qui ab altera arcis parte in oppidanos impetum facere conabantur, deiecerant propè propugnaculum moenia, sic tamen, ut non satis commodè ingredi toto exercitu possent, decepti sua spe, nihilominus collectis animis, ferro viam in arcem sibi aperiunt, immemoresq; propriæ salutis, in oppidanos irruunt. Diu anceps hoc erat prælium & acerrima oppugnatio, hic volantia saxa, armis intorta sonitum & clangorem æris referebant, hic hasta infracta enses stringere, ille muro deuolui in morem saxi, alius rursus alacrius muros conscendere videbatur. Nemo est, qui non de fortissimis viris fassus fuisset, se vinci dolentes ex recentibus vulneribus

alacriores ad pugnam rediisse. Hoc modo rebus succedentibus, tormenta crebris ictibus globos in oppidanorum moenia euoluunt, tanta vi atq; impetu, ut coelum ruiturum quis certo putasset. Postremo victoria penes oppidanos stetit, hostibus nempe depulsis. Cum vero Duces cernerent optimos quosq; desiderari, & maius imminere viuis periculum, propter crebras glandium eiaculationes, receptui canere iubent. Dum vero ut in repentino illo terrore fieri solet, quisq; fuga sibi consulit, oppidani rursus excursiones facientes, multos ex hostibus capiunt, ac in urbem deducunt.

NAssari quos ita vocant, ne laudē illis promeritam detraham, hic quid virtutis militaris posset ostendere: Nam si aliqui succenturiati adfuissent, scalis, atq; id genus alijs instrumentis bellicis, dubio procul iam arcem occupassent. Equites, qui in praefidijs erant, occasionem conferendi manus cum hostibus interim expectauerant, ubi vident omnia suis indies arctiora fieri, veteris memores virtutis, fessos socios latissimi & recentes defendunt, dignisq; modis tractant. Nassaros, quorum ut ingenuē fatear, parua quidem manus fuerat: cum vero paucor eorum inuasisset animos, ut quisq; poterat, dum se proripere studet, more subiti tumultus, & auaritia aliquibus impedimento esset, a tergo urgentibus inimicis, ut quisq; poterat suae salutis consulit. Qui paulo fuere tardiores, coacti, in Danubium se praecipites more ranarum dedere, hic subito scaphis adnauigantes, nassari, suis praesto fuere: nam quos viderant iam iam absorberi: hos extractos, mira agilitate scaphis impositos, fomentisq; adhibitis, seruauere. Hac tamen ratione, maior pars suae vitae consuluit, veluti hostium manibus erepta, quae alioquin peritura, inimicis ludibrio, praeterea & praedae futura erat. Si fortasse caput alicui probe claua castrensi demulsum, dolatumue fuerit, eorum esto iudicium, qui praesentes fuere, ego quandoquidem non interfui, plura de his loqui supersedeo.

Porro

Porro oppidani, rerum successu elati, ut plerumque cum nobis omnia ad votum fluunt fieri solet, tubis & tympanis germanorum militum more pulsatis, victoriam adeptam & publicam læticiam testantur: nam fortium ac strennuorum militum officio se functos arbitrabantur, posteaquam toties hostem, eorum ceruicibus imminentem depulissent. Interim aliquantum consternati animis, quod missilium ollarum nihil esset reliquum, quibus commodè inimicorum vires frangi & conterri potuissent. Dolebant inclusam illam vasis sanguineam vim, & in hostes sparsam, illis deesse. Ne verò omnino animum, ut homines meticulosi despondisse viderentur, ac simul ostenderent, quod arcem tueri atque defendere statuissent, rursus tympanis pulsus exultant, & ad superos bellica trophea ferunt. Ad maiorem lætitiæ significationem, vexillarius huc atque illuc in aere signum inimicis, ad perpetuam infamiam ostentans, iactat. Præterea, ne quid omitterent, quod ad exacerbandos inimicorum animos pertineret, scopis undique collectis, ac hastis militaribus præfixis, muros verrunt, clara voce ad maiorem ignominiam in castra identidem vociferantes, clauiumque fasciculos ostentantes, exclamabant, illas esse clauces oppidi, quas si velint, per fortitudinem ingrediendum esse, atque auferendas.

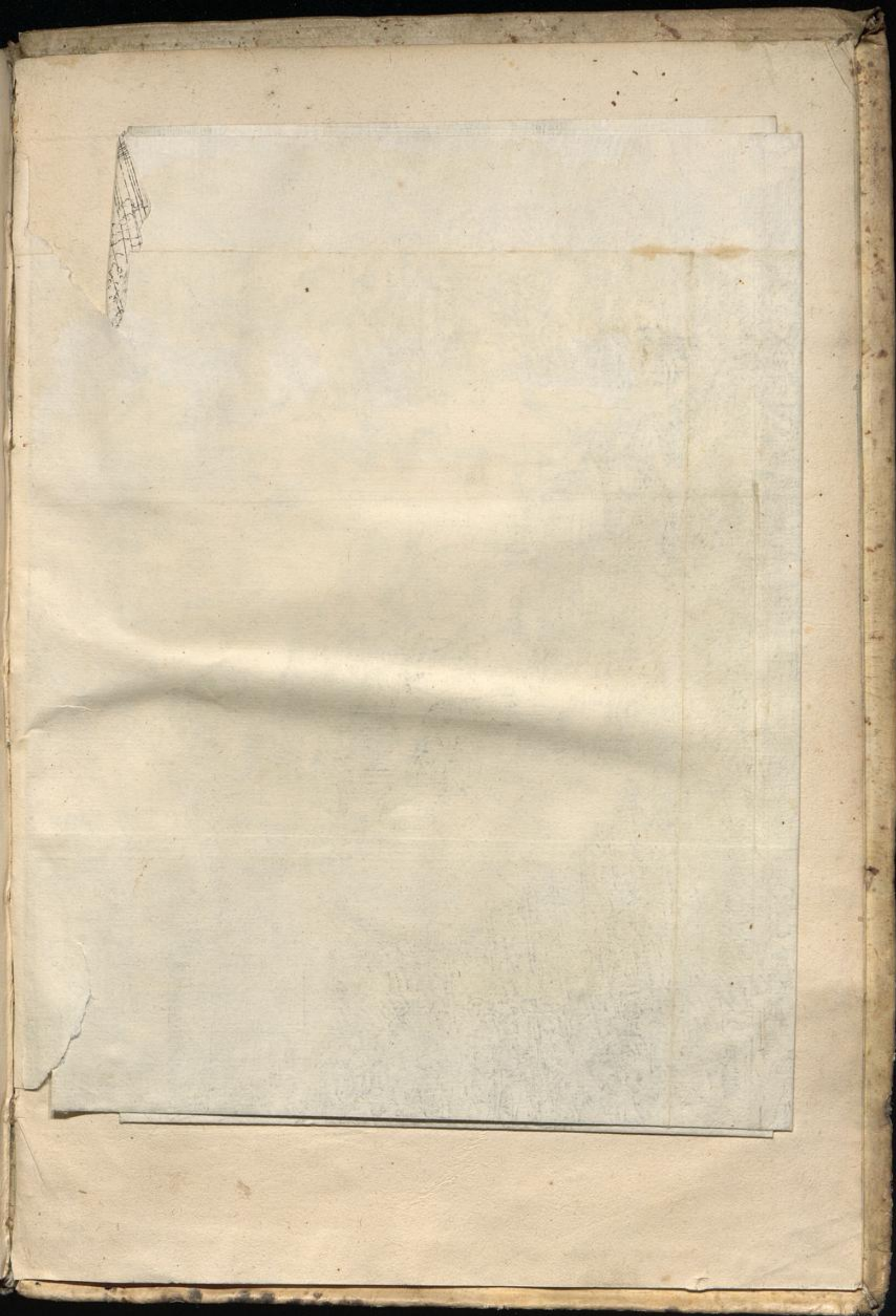
His nihil non inuirsorum verborum accumulabant, ut magis irritarent milites, personata cadauera arrepta in Danubium deijciunt: imò quod magis nefandum & crudele, collecta cadauera mortarijs, (quod horrendum sanè visu erat) quibus in morem bombardarum utimur imposita, in aerem euoluebant. In hunc modum eueniebat, ut si aliquando miserum cadauer eiacularantur, aerem obuolantium cacodæmonum turmis completum dixisses. Cæterum, ne te hîc suspensum detineam, libet referre cadauera illa, ad humanam formam conficta, nihil aliud fuisse, nisi tibialia & thoraces, pilis stramineque expletos, quibus ita effictis, capiti pileum artificiosè inhaerentem, ne facillè auelli posset, imposuere: ac ne
quid

quid deesset, quod iam ad perfectam hominis formam præsen-
tandam attineret, pro facie larvam vel nocturnos quæ lemures
terruiſſet, adijciunt. Verum tanta cura atq; industria hæ personæ
erant confictæ, vt non simplicem specie veri hominis, fallere po-
tuiſſent. Naſſari, vt gens eſt laborioſiſſima, ſi quando cadauera
defluere viderent, ſtatim ſcaphis miſſis, e medijs aquis ſummo
cum ſpectantium applauſu extrahebant, impositumq; nauigio,
præproperè ad ſuos, tanquam re præclarè geſta, deferabant. At
oppidani cum fluitantes circà cadauera ſcaphas conſpiciunt, emiſ-
ſis ſclopetis, veluti denſo grandine in circumfuſos glandibus plū-
beis intonabant. Periucundum & hoc erat ſpectaculum, naucle-
ros videre, quibuſtaliū confictorū cadauerū non minima in tri-
remibuſerat copia, in Danubium detrudere, adeò vt flumen re-
fertum veris cadaueribus ac conſtratū quis affirmaret. Erat & hoc
admiratione dignum, intrinſecus talibus perſonatis corporibus,
alligatas veſicas ſanguine fuiſſe turgidas, quæ dum in aeram tor-
quebantur, diſploſæ ſanguine infecerant Danubium. Dum hæc
aguntur, oppidani ex muro noſtros irridere, ac contumelijs pro-
brisq; vexare non deſinebant, quare quid factò opus ſit, perpen-
dentes cum quo hoſte, quamq; atroci ſibi res eſſet, ruruſum ad
arma confugiunt, paulò altius militum ingenia æſtimantes, ex vul-
gari prouerbio, elegantiffimo carmine, à præſtantiſſimo Poeta
Lucano memoriæ proſito.

Nulla fides pietasq; viris, qui caſtra ſequuntur.

Hoc innuere volebant, non facile adhibendam eſſe militi
fidem, in quo ne mica quidem humani affectus inſit. Sanguinem
inimicorum continuò ſitiens, ac prodiga gens animæ. Sedulo
itaq; pro ſe quiſq; operi incumbit, vbi muros diſiectos videbant,
ruruſum ſummo labore atq; ſtudio omnia reficiebant, ſi quid erat
tanta vi abruptum, vt ſtatim non poſſet refici, hic gerras oppo-
nebant. Præparabant præterea omnia, quæ excogitari poterant,
miſſilium ignium genera, ad homines pariter & naues aduren-
das.

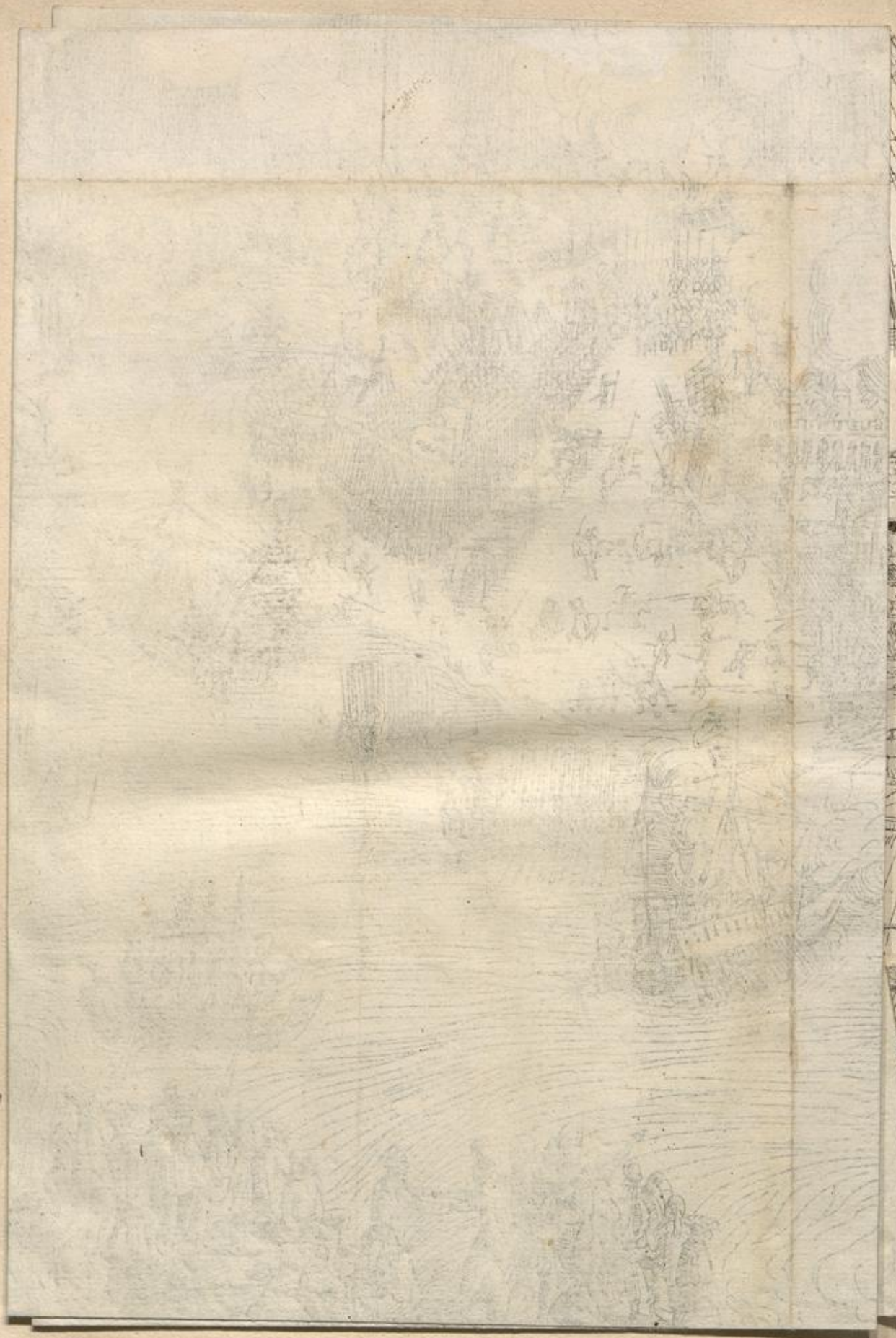
Milites

LECTURA OPPIDANI 1771

83

Milites, qui in castris agebant, cum faciliè iudicarent oppida-
nos aliquid noui moliri, & ipsi nullum socordiae (quæ sola mili-
tum corrumpit animos) locum relinquentes, se ad pugnam præ-
parant, nec tu credas interim cessasse bombardas, quæ instar ful-
guris emicabant, eoq; vbi incolæ refecerant moenia, ictus mira
arte dirigebant. Postremò militum præfectus, belli gloria vir
illustris, data peditibus tessera, totis viribus denuò hostes aggredi
statuit, ac bipartito signa oppidanis inferre nititur: nimirum sep-
tem vexilla ab vna parte propè propugnaculum, vbi murus disie-
ctus faciliè aditum ostendebat: ab altera parte triremes in ancoris
quiescentes, expositis Nassaris, in arcem irruptionem facere iubet,
eo nimirum in loco, vbi prius securibus Vngaricis quædam tabu-
lata milites perfregerant. Hic terra & aqua permixtum audiuis-
ses tympanorum, milites ad arma incendientium, sonitum. Erat
& hoc perpulchrum & amænum visu, triremes, liburnicas, onera-
rias naues, myoparones, epibates, scaphas, scalmos, lintres, ex-
plicato ordine, renitentibus vndis flumen (quod tum temporis,
crebris imbris, plus solito auctum intumuerat) ascendere, quid
dicam? qua dexteritate sæpius cursum, nauigiorum peritissimi
nautæ, flexerint, vt qui præstò fuisset, meritò eas non nauigasse, sed
volasse putasset. Triremes si quando descendebant, Dij immor-
tales, quibus modis bombardis globos ferreos in incolas emitte-
bant. Vltimò, ne plus æquo prolixior sim, nauibus in terram
deductis, insolito iterum horrendoq; sublato clamore, veluti fu-
rijs acti (ira enim faciem deturparat) turmatim in moenia irru-
unt, proposuerat quisq; sibi illatam iniuriam in proxima oppug-
natione vlcisci, ac par pari referre: neglecta itaq; omnes salute,
itâ in inimicos inuehuntur, vt nisi auctoritate ducum fuissent re-
tracti, rem seriò aggressi fuissent. Inter hæc, tormentorum fragor,
& crebris micantes bombardæ ignibus, incolas territabant, huc
accedebat puerorum, iuuenum, senumq; mixtus clamor,
quem cum vltra flumen qui erant audirent, non leue præ-
lium committi, sed aliquot millia cecidisse arbitrabantur. Fuit
itaq; tam vehemens & crudelis hæc oppugnatio, ob virtu-

Z

tem

tem optimorum militum, ut duobus locis in oppidulum euaderent, hic subito, ut in talibus rebus fieri solet, vexilla propugnaculis acturibus imposita diripiunt, & sua eo defigunt, nimirum signa Cæsareana, quæ ex aduerso decussatim, crucem Burgundicam constitutam habebant. Præsidarij milites, ut viri infracti, ac fugere nescientes, vno in loco ne latum quidem digitum alter ab altero recedentes, veteres adhuc spirantes minas, constiterunt. Nassari (ut gens est vivere in armis assueta) inopinato rerum successu læti exiliunt, videntes occupata arce, finem laborum adesse. Itaque ingenti vociferatione communem læticiam tanta vehementia testantur, ut quis eos à communi sensu abfuisse credidisset, quibus verò gaudijs, iubilis, acclamationibus, Cæsareani milites tam insignem victoriam concelebrarint, malo unicuique suo cum animo reputandum relinquere, quàm pauca scribendo, rem ipsam eleuare. Vbi iam tutus in arcem pateret accessus, vidisses plurimos agminatim eò accurrere, cum ut arcem ipsam, tum ut munitionum ruinas & reliquias damnaque viderent.

Accipe ergo benigne lector, à me Imperatorio feciali hoc quicquid est operis, & sic tua D. tibi persuadeat velim, ut si quid parum compositæ, aut minus eleganter in tanta ac tam varia omnium rerum dissidentia scriptum sit, id ingenij mei imbecilitati datum, tamen aliquid mihi præstitisse videor, qui licet rudius tamen planius hæc scriptorum, genera in publicum emisi, cum etiam malis æque ac bonis scriptoribus debeant literæ, si per malos boni excitati, elegantiora perfectioraque ediderint. Quod verò tardius in lucem hæc mea scripta prodeant, partim Typographorum & Pictorum, partim aduersæ valetudinis meæ culpa fuit.

Sed ut ut sit qui distulit
non abstulit.

V A L E.

VOX AUDITA PERIT
LITERA SCRIPTA MANET.

In Insignia Raphaëlis

SKRZETVSKY COGNOMINE

HOPFHALTERI, TYPOGRAPHI

VIENNENSIS

EPIGRAMMA.

CUm cruce ferratæ demonstrat calcis imago,
Stemma Raphaëlis nobile Skretusij.
Hoc stirpis pietas & robur equestre notatur,
Conveniunt meritis signa notata suis.
Arripe virtutis stimulos generosa iuventus,
Sic te perpetuus ritè sequetur honor.